

PŘEDNÁŠKA PŘÍRODĚ

Milá přírodo — zde nalevo vy, zelené borky s temnou
 hlubinou, zde napravo ty, stráni pruhovaná řadami malých
 5 smrků, předloni vysazených, s podrostem dosud hnědě ka-
 deřavým, s břízkami tenkými a bílými jako svíčky, tam
 vzadu ty, hradbo vysokých modřínů, po nichž splývá již
 seshora dolů první žlutavý závoj, a tady přede mnou ty, pa-
 loučku ozářený dubnovým sluncem, vy, ptáci, kteří jste
 10 všude a všude zpěv, hvizd a nepokoj, ty, vzduchu, svěží
 a silný, mezi tím vším, a vy, všechny věci živé i neživé, které
 vidím, stoje zde před vámi, i vy, kterých nemohu vi-
 dět i a které jste za vším a ve všem, co vidím —, příro-
 do milá, jak jsi krásná, lahodná, závažná! Jakou událostí
 15 je tento kout světa! Jakým děním ty, přírodo celá a měn-
 livá!

A teď si představ, matko moudrosti! Přijde človíček
 z města sem mezi tyto lesy a stráně, sem před tento palou-
 ček; naučil se někde potíratí barvami plátno a papír, říká
 20 tomu, že také maluje. Zastaví se, učiní gesto niklového
 nadšení a s patosem duté nádoby, na kterou bylo zaklepáno,
 řekne: „To by byl krásný obraz!“

Nepřejde-liž tě mrazení nelibosti? Máš jistě chuť shoditi
 jednu borovici svou, štíhlou a vysokou, aby přerazila tu
 25 ruku, vykrajující z tebe pomalované plátno. Neboť ty víš
 dávno, k čemu lidé, ještě vzácní, docházejí vědomě teprve
 dnes: že jsi nenapodobitelná, že jsi mocnost nezaměnitelná
 nikterak za onu druhou mocnost, kterou lidé nazývají
 uměním. Ty víš, že bloudí a zneuctuje tě, kdo tě chce sku-
 30 tečně zobraziti. Ty víš, že čím více snaží se malíř napodobiti
 tě, tím více lže a tím jistěji mu unikáš. Jsou zapomenuti
 všichni, kteří to činili, budou zapomenuti všichni, kteří to
 dosud činí. Nějaká hromada lidí, kteří tě nikdy nepochopili
 a kteří nikdy se nedovědí, co to jest umění, tleská jim
 35 a filistři kupují jejich dvojnásobně blasfemickou patvorbu.
 Ale život zavírá se nad nimi jako jezero, aniž po nich zbude

i jen pomalý rozchod kruhů na jeho hladině: jsi spíše v arabesce divochově než na jejich plátnech.

Přírodo, stálá matko a rozněcovatelko jar našich, všechno má svůj čas, i blud. Dokud tě lidé milovali a ctili, nenapodobovali tě, ale jsouce umělci, stáli před tebou nikoli jako malomocní fotografové, nýbrž jako silní muži, Dürer nebo Rembrandt, kteří skrze tebe vysílali do dálky nekonečných věků šíp svého snu. Bylas jim vychovatelkou, nikoli předlohou. Jinak tě viděli očima prostě lidskýma a jinak zrakem uměleckým. Znali propast, která zeje z tvárného hlediska mezi tebou a každým dílem rukou našich a které nemožno překročiti žádnou obratností. Nebyli dosti zpupní, aby se o to snažili, byli dosti hrdí, aby tvořili bez pokusů o to.

Teprve když lidé přestali tě milovati, když docela přestali ti rozuměti, jali se malíři jejich tě napodobiti. Zuřivému býku a jankovitému oslu zároveň podobají se dnešní lidé. Mohli by s tebou a mezi sebou uzavříti smlouvu, z níž by vzešla harmonie a život bohatý, jakého nebylo ještě na světě. Zatím však zdá se jim nutno, aby pokořili a zdeptali všechno, co ty jsi v nich a mezi námi. Nejednají s tebou jako syn s rodnou matkou, ale svéhlavě, opojeni sebevědomím staví se na zadní nohy a stojí na nich vzpurně, dokud jim smrt jich nepodrazí a nedokáže jim, že všechno si vyvzdorovali, kromě štěstí. A jako všechny tyto děti kapitalistického ducha jsou ukrutně pyšné na organizaci své civilizace a věří, že například antický svět nežil tak hloupě jako my, nikoli poněvadž nechtěl, nýbrž poněvadž toho nedovedl, tak i malíři jejich, všichni ti salónní a oficiální žongléři štětce, jsou přesvědčeni, že staří nenapodobili tě, poněvadž toho nedovedli, a jsou tak zpupní, aby věřili, že oni tě zdolali a poslušnou na plátno posadili.

Ale čistý a svobodný proud života jde dnes vždy vedle struh a stružek regulovaných tak, aby hnaly vodu na výnosné mlýny nebo zavodňovaly luka pro žírný skot. Část lidstva myslící a vynalézající za všechny ostatní a případně proti všem ostatním rezignovala dávno na důvěru davu, korumpovaného svým zotročením v loupeživém podnikání, a zároveň vzdala se i ohledů k němu. V její oblasti, kde se

připravuje nová budoucnost, pracuje se dosud s čistými hodnotami a přes meze určované organizovanou ziskuchtivostí a slepou dobývačností soudobé oficiální společnosti. V její oblasti zůstáváš, přírodo, nepopíranou a nepopíratelnou mocností, s níž a nikoli proti níž dlužno žítí, s níž nutno se vyrovnávati, aby nebylo ani vítězů, ani poražených. A v této oblasti také, jen v této oblasti žijí praví umělci, dosti pokorní, aby cítili tvou nenapodobitelnost, dosti hrdí, aby hlásali naprostou autonomnost umění.

10 Také ty, přírodo milá, jsi docela autonomní. Pro sebe žiješ, po své chuti, nikoli pro člověka. Veškero naparování se člověka vítězstvím nad tebou je postoj křečka, na kterého hledíš bezpochyby s bolestným úsměvem, ale který jedinou ranou tvé ruky silné jako osud může býti rozdrcen. Řídíš se širými zákony, které máš ze všehomíra, jsi svá a nutně cizí všemu, co se řídí zákony nikoli celku tvého, nýbrž oné podivné části, kterou nazýváme lidským intelektem. Přes veškeru souvislost a jednotu všeho, kterou ty znáš a kterou my vyznáváme, neví jabloň nic o červu, který pracuje v tom neb onom jablku, a červ musí jednati tak, jako by nebylo jabloně.

Všichni skuteční umělci tušili více nebo méně, že jsou tvůrci od tebe neodvislí a že jejich povoláním není kopírovati to, co ty tvoříš. Čím autonomnější, od tvého obrazu neodvislejší byl některý umělecký styl, tím byl silnější, vyšší, hlubší. Styl jest ještě více než soustava odchylek od tebe, styl je svézákonné přetvoření, prohnětí a zhmotnění vidiny, kterou jsi toliko probudila, která vznikla možná takměř bez tvého popudu v lidské obrazotvornosti. V umění nejenže nejsi, ale nezrcadlíš se v něm ani, nejsi to, co prochází individuálním temperamentem lidským, než je vyjádřeno. Anebo jsi v něm jen potud, pokud také obrazivost, senzibilitu a intelektuelní činnost lidskou zahrnujeme v pojem přírody.

35 A proto, přírodo, hledající tě, půjdeme tam, kde zcela jistě jsi, nejčistší venku, kde pudů tvé mají volnost, a nikoliv tam, kde nemůžeš býti, k umění. A hledající umění vyhneme se všemu, co snaží se tě napodobiti.

A proto takzvané publikum, dokud bude tebe hledati v umění, nenalezne a nepochopí znova umění a najde v pa-umění toliko tvůj paškvil, idealisticko-realistickou a sladce sentimentální omáčku barev a linií.

K těmto poznatkům, kterých staří nepotřebovali, poně- 5
vadž jejich poměr k tobě i k umění nebyl zakalen ani do-
mýšlivostí jedněch, ani námezdnictvím druhých, probojo-
vali jsme se těžce, ale šťastně, a kdo chce k umění, musí jíti
za námi. Musí přiznati tobě nenapodobitelnost a umění
autonomnost. 10

V dobách velikých stylů, dokud neodvislost umění od
tebe byla věc samozřejmá, instinktivně cítěná a uplatňo-
vaná, bylo zdání podobnosti mezi dílem tvým a dílem umě-
leckým velmi značné a přirozené. Styl byl uznán, častěji 15
a soustavněji dovedli lidé hleděti kolem sebe jeho očima,
přízpůsobovati tě tomu, co viděli v umění. Ale s úpadkem
přirozeného poměru k umění, jehož příčiny byly v novém
společenském řádu, nastal i úpadek umění samého, akade-
mism, líbivé napodobování tvých děl, jež na jedné straně
smysl pro každý nový styl ubilo a na druhé straně, která 20
umění dosud neznala, nastolilo výhradní vládu kýče a ře-
meslné mazanice. Tak si lidé zvykli sytiti se paškvilem
tvého obrazu a každý pokus o nový styl je od té doby vítán
řevem rozhořčení a posměchu. Počínajíc Manetem vřava
stále se stupňuje při každé částečné nebo úplné obrodě 25
umělecké a zároveň stále výrazněji projevuje se propast
mezi tebou a uměním.

Přírodo milá, člověk nedovedl dlouho postrádati onoho
zdání podobnosti mezi díly tvými a uměleckými, které
z umění činí velikého přetvořovatele života. V pročištěném 30
umění, které přijde, budou opět předměty obrazu vyvo-
lávati dojem skutečnosti vzaté z tebe, třebaže budou něco
zcela jiného. Ale pomyslíme-li si, v jakých bludech a jak
hluboko v nich a jak nutně vězí většina lidí, kteří jsou také
povoláni, aby z umění něco měli, přejeme si skoro, aby to 35
dnešní programové odcizení umění všemu, co vyhlíží jako
ty, potrvalo ještě dlouho, šíříc neustále dištanci mezi tebou
a uměním, ženouc k posledním důsledkům odpor proti na-

podobování tebe, tak dlouho, dokud nebude zapomenuta
neb aspoň zcela do temných koutů odsunuta ta hromada
představ vražedných pro umění, kterou zplodila a rozšířila
vláda akademického kýče. A třeba tak dlouho, dokud
5 umění, pro něž všechny dnešní radikální a statečné směry
(rozumíte, pane K. z Práva lidu, autore Kubistického Má-
nesa, jinak příspěvku k moral insanity jistých kritiků?) zna-
menají jen etapy veliké obrody, nové, jasné, umění pří-
stupné všem zdravým duchům, nebude moci zakotviti
10 v společnosti nově organizované a nezatarasující cestu
k umění přichylným srdcím.

Tak bychom si přáli, aby umění definitivnější a širší, které
musí přijíti po dnešních očištných směrech, bylo velikým
uměním, obecným stylem. K tomu však vedle nutných
15 předpokladů společenských je třeba také, aby lidé se od-
naučili hledati ve výtvarném díle obraz předmětu vzatého
z tebe. Dokud nepochopí, že například malířské dílo je své-
zákonný systém barev a linií, světél a stínů, jimiž jest vy-
plniti určitou plochu, a z hlediska uměleckého nic jiného
20 než to, dotud každý pokus o styl setká se s odporem.

Že ty, přírodo, že zdání tvých děl přírodních, skutečných
předmětů přichází do uměleckého díla jako něco zcela ne-
podstatného z hlediska uměleckého, že hledati tebe v umě-
leckém díle znamená hledati podobu jabloně v jablku a pře-
25 hlížeti to, čím jablko jest jablkem, jeho tvar, vůni, chuť,
tomu chce lidi naučiti dnešní nové malířství, aby umění
mohlo si volně oddychnouti a vrátiti se k své kulturní
a mravní úloze, kterou přes vše, co se o tom říká, koná jen
tehda, když je zcela svým, jen svými prostředky pracujícím,
30 autonomním.

Ty kopce, stromy a ptáci zde, ten palouček zelený, před
kterým sedím, ty ty, přírodo, a ty víš, jak tě miluji. Ale
kdyby sem přišel člověk a chtěl tyto věci okopírovat, jak se
to bůhví kde naučil dělati pro předsíně advokátů a zubních
35 lékařů, spust' tu jednu sosnu svou, krásný koute mé domo-
viny, a přeraz mu ruku! Nedej se hanobiti!